

KARABAĞ SORUNU, PAZAR VE ULAŞIMIN ÇEŞİTLENDİRİLMESİ EN ÖNEMLİ ETKENLER...

Azerbaycan'ın enerji stratejisi

Araz ASLANLI
Hazar Üniversitesi Öğretim Üyesi

Putin'in iktidara gelmesiyle Rusya'nın 2000'li yıllarda güçlenme trendine girmesi bir yana, özellikle 2008 yılında Kafkasya'da yaşanan gelişmeler (Rusya'nın Gürcistan'ı işgali, Türkiye-Ermenistan ilişkileri konusunda yaşananlar, Karabağ sorununa ilişkin çözümsüzlüğün sürmesi v.b.) Azerbaycan dış politikası ile ilgili "Rusya'ya yaklaşılmaya başlandığı" iddialarını ön plana çıkarmaya başlamıştır. Buna paralel olarak Azerbaycan'ın enerji stratejisini de Rusya lehine değiştirdiği iddiaları yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Burada bu iddiaların değerlendirilmesini yapmaya çalışacağız.

Hatların ve pazarın çeşitlendirilmesi

Aslında Azerbaycan bağımsızlığına kavuşur kavuşmaz, doğal kaynaklarını üretmek ve uluslararası piyasalara ulaştırmak için kendine özgü politikalar geliştirmeye başlamıştır. Bu politikaların ana stratejisi ise "çeşitlendirme" olarak nitelendirilebileceğimiz her açıdan sürekli olarak farklı seçeneklere sahip olma stratejisidir. "Çeşitlendirme" stratejisinin en önemli uygulanma nedeni genelde Azerbaycan'ın bağımsız dış politika, özeldense bağımsız enerji politikası yürütmesine olanak sağlamaktır. Bu ana strateji doğrultusunda Azerbaycan hem doğal kaynaklarının üretimi, hem ulaştırılacak piyasalar, hem de ulaşım hatları konusunda alternatiflere sahip olmayı önemsemi ve adımlarını da bu doğrultuda attı. Petrol ve doğalgaz üretim ihalelerine mümkün olduğunca çok ülkeden, çok sayıda önemli şirketin katılımını sağlamaya çalıştı. Doğu-batı, güney-kuzey ayrımı yapmaksızın bir çok ulaşım hattı ve piyasa için girişimlerde bulunuldu. Geçilen uzun yolculuk sonucunda Azerbaycan doğal kaynaklarının ihracatı için doğalgaz ve petrolün her birisi için 3 olmak kaydıyla toplam 6 hazır nakil hattı mevcuttur. Buna rağmen Azerbaycan ve bazı yabancı ülkeler yeni hatlar konusunda görüşmelerini sürdürmektedirler.

2008 yılında başlayan sürece gelindiğinde ise, gerçekten de Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün geniş yankı bulan "futbol diplomasisi" çerçevesinde Erivan'ı ziyareti de dahil olmak üzere 2008 yılında yaşanan gelişmeler sonrasında Azerbaycan'ın dış politikasında Batı karşıtı hava esmiş, Türkiye ile enerji alanındaki ilişkilerde kısmi gerginlik söz konusu olmuş, Azerbaycan hem Rusya ile doğalgaz anlaşması imzalamış (buna 2 Kasım 2008'de Azerbaycan ile Ermenistan'ın Rusya'nın arabuluculuğunda Karabağ sorununun "çözümünde askeri yola başvurulmayacağına" ilişkin Moskova Beyannamesi'ni imzalamaları da eklenebilir), hem de Ankara'daki NABUCCO törenine sadece bakan düzeyinde katılmıştır. Doğal olarak tüm bunlar Azerbaycan'ın dış politika çizgisinin değiştiğine ilişkin tartışmaları yine alevlendirmiştir.

Azerbaycan ile Rusya arasındaki enerji konusundaki ilişkilerin gelişmesi devam etmiş, Rusya Devlet Başkanı Dmitri Medvedyev'in Eylül 2010'daki Azerbaycan ziyareti sırasında Azerbaycan'dan Rusya'ya satılan doğalgazın hacminin artırılması konusunda yeni anlaşma imzalanmıştır. Bunun, son bir buçuk yıl içerisinde Azerbaycan ile Rusya arasında doğalgaza ilişkin imzalanan dördüncü anlaşma olduğunu da hatırlatalım. Ziyarete uzlaşmaya varılan konulardan birisi de Azerbaycan-Rusya Enerji Zirvesi'nin gerçekleştirilme-

si konusu olmuştur.

Tüm bunlar tek başına değerlendirildiğinde Azerbaycan'ın genel olarak dış politikası ve özel olarak da enerji politikasına ilişkin farklı algı oluşturma gücüne sahip olabilir. Ama atılan adımların tamamı dikkate alındığında gerçeklik payı taşımakla beraber durumun biraz farklı olduğu görülmektedir. Örneğin, Medvedyev'in ziyaretinin hemen arkasından Bakü'de, bazıları Rusya karşıtı olarak nitelendirilebilecek, bazıları ise en azından Rusya'nın yanında olmayan ülkelerin yetkililerinin katılımıyla enerji zirvesi gerçekleştirilmiştir. Bu zirvede NABUCCO'ya ilişkin konular da konuşulmuş ve zirvenin hemen arkasından AB yetkilileri hattın ilk olarak 2015 yılında Irak ve Azerbaycan'dan verilecek doğalgazla doldurulacağını açıklamıştır.

15 Eylül 2010'da, İstanbul'da Türk Dünyası Zirvesi sırasında Azerbaycan ve Türkiye yetkilileri enerji konusunda görüşmelerin sıklaştırılması ve stratejik işbirliğine dönüştürülmesine ilişkin uzlaşmaya vardıklarını duyurmuşlar. Aynı gün yapılan açıklamalarda günümüze kadar Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattından 1 milyar varilden daha fazla petrol ta-

şındığı ve Türkiye'nin de bu taşınmadan geçiş ücreti olarak 550 milyon dolar geçiş ücreti elde ettiği açıklanmıştır. Ayrıca 13 Eylül 2010 itibarıyla BTC'nin günlük akış kapasitesinin günlük 1,2 milyon ham petrol varil seviyesine ulaştığı bildirilmiştir. Bu son gelişmelerin Türkiye'nin Karabağ sorununa ve Ermenistan ile ilişkilerdeki eski tutumuna dönüşüne paralel yaşadığını hatırlatmakta yarar vardır.

Çeşitlendirme ve Karabağ

Aslında, girişte de ifade edildiği üzere Azerbaycan'ın enerji konusundaki adımları iki temele dayanıyor:

- 1- Azerbaycan'ın enerji konusundaki pazar ve ulaşım hattı çeşitlendirme stratejisine
- 2- Genel dış politikasının, özellikle de Karabağ sorununun çözümüne ilişkin çabalarının yanısıra olma özelliğine.

Diğer bazı etkenlerin de rolü bulunmakla beraber, Azerbaycan'ın 2008 sonrası enerji politikası daha çok bu çerçevede değerlendirilebilir. Günümüzde Azerbaycan'ın Rusya'ya çok yaklaştığına ilişkin eleştiriler çok haklı olmakla birlikte, Rusya'yı daha fazla dikkate almaya başladığı doğru sayılabilir. Bunun hem objektif nedenleri mevcut, hem de Azerbaycan'ın Batı'dan beklentilerinin karşılanması, Rusya'nın küresel-bölgesel gücündeki ve etkinliğindeki değişimlerle orantılıdır. 1997'de ve 2000'li yıllarda Rusya'nın Ermenistan'a karşılıksız milyarlarca dolarlık silah verdiği iddiası, Batı'nın baskısı ile Gürcistan'da boşalttığı askeri üsleri önemli yoğunlukta Ermenistan'a ve bu ülkenin işgali altında tuttuğu Azerbaycan topraklarına taşınması Azerbaycan'da ne kadar sert tepki ile karşılan-

Azerbaycan, bağımsızlığını ilan ettiği günden bu yana enerji kaynaklarından en üst düzeyde gelir elde etmek amacıyla pazar ve iletim hatlarını olabildiğince çeşitlendirmeye çalışıyor. Bakü yönetimi, enerji kaynaklarını Karabağ sorununu lehine çözmek için de bir araç olarak kullanıyor.

mış ve Batı yanlısı vurguyu ön plana çıkarmışsa (hatta, Azerbaycan bir ara Bakü-Novorossiysk boru hattına petrol verilmesini durdurmuştu), son dönemlerde görüldüğü üzere Batı'dan beklentilerin karşılanmaması da benzeri aksi reaksiyon doğurmaktadır.

Azerbaycan yetkilileri kendilerine yönelik eleştirileri cevaplarken özellikle 2 hususa dikkat çekmektedirler. Bunlardan birisi Türkiye ve önemli AB ülkeleri dahil Azerbaycan'ı Rusya'ya yanaşmakla suçlayan ülkelerin kendilerinin Rusya ile stratejik nitelikli enerji politikaları geliştirmeleridir. Diğer ise, NABUCCO ve benzeri Batı'dan projelerde daha çok ihtiyaç sahibi Batılı ülkeler olmalarına rağmen Azerbaycan'ın daha istekli, özverili ve girişimci bir pozisyon üstlenmesini istemeleridir. Özellikle, bu husus Devlet Başkanı İlham Aliyev tarafından da dile getirilmektedir.

Tabii ki, Azerbaycan açısından eleştirilebilecek hususlar da mevcuttur. Bunun en önemlilerinden birisi Rusya yanlısı nitelendirilebilecek gelişmeler hızlı bir biçimde gerçekleştirildiği halde, aksi yöndeki gelişmelerin daha yavaş yaşanmasıdır.

Geleceğe ilişkin ifade edilebilecek en önemli husus ise Azerbaycan'ın küçük taktiksel değişimlerin yaşanma ihtimali mevcut olmakla beraber enerji stratejisinin en azından orta vadede değişmeyeceğidir. Küçük taktiksel değişimler ise muhatap devletlerin Azerbaycan iç politikasına ve Karabağ sorununa ilişkin tutumlarından kaynaklanacaktır. ■

